

dobe na Kranjskem nimamo skoro nič ohranjenega; ima pa tudi precejšnjo materielno vrednost, ker se po delih te dobe zelo povprašuje. Spomeniško varstvo uveljavi v tem slučaju ekskluzivno historično stališče: ohraniti v tem stanu kot je sedaj z vsemi podrobnostmi in pomanjkljivostmi, samo obvarovati pred nadaljnjim razpadom. Mesto, kjer je kip edino varen pred tatovi ali pred nerazumevanjem, ki bi ga lahko pokvarilo, je škofijski muzej; tam naj se varuje in razstavi.

5. Zanimiv spomenik te vrste, pa še vedno češčen v cerkvi, je gotska Mati božja v muljavski cerkvi. Slikarija sicer ni več dobro ohranjena in bi tako težko razstavili v cerkvi v češčenje; da bi tako staro in za naše razmere redko soho na novo polihromirali ter ji vzeli stari značaj, tega ni mogoče zagovarjati; zato je v tem slučaju jako srečen, kultu in znanosti zadostljiv izhod, da je soha oblečena; obleka se lahko odstrani, in kdor se zanima za to, lahko študira original. Podobno je s poznoromansko soho Matere božje v glavnem oltarju v Velesovem.

6. Pa drug slučaj: Iz druge polovice 17. in začetka 18. stoletja imamo v naših cerkvah zelo veliko prav bogatih baročnih lesenih oltarjev. Najbogatejši je oni v Muljavi in trije oltarji v Stopičah pri Novem mestu; zelo lepo zaokroženo delo te vrste je tudi veliki oltar v Gumnišču pri Šmarju. Pri najvažnejših slučajih uveljavi spomeniško varstvo pravtako kot v prejšnjem slučaju izključno historično stališče, samo ohraniti, ne obnavljati; pri množici drugih slučajev, ko se gre za dela druge vrste, koncedira zahtevi cerkve po dostojnosti (bolje rečeno po novosti) in pusti oltarje nanovo preslikati, pomanjkljive dele dopolniti, uveljavlja samo načelo, da se mora to izvršiti v istih barvah, v katerih je bil oltar prvotno.

7. Še en slučaj: Po naših podružnih cerkvah naletimo pogosto na slikarije, pokrite z beležem. Te so večinoma iz 15. stoletja in v svojem prvotnem stanju zelo važen zgodovinski dokument. Ker so za znanost splošnega, čez meje naše domovine segajočega pomena, ravna spomeniško varstvo ž njimi analogno kot s sliko sv. Nikolaja v Novem mestu. Slike samo pritrdi na mestu, očisti jih in jih pusti z vsemi pomanjkljivostmi, kot so se ohranile. Prejšnji čas pa je čez stare slike naslikal nove, ki niso ne zgodovinsko zanimive, kot bi bili stari ostanki, pa tudi lepe ne. Na Koroškem, kjer so te reči poprej odkrili kot pri nas, so jih skoro povsod preslikali in je tako velika večina koroških slik za znanost neporabna, ker je izgubila svojo dokumentarično vrednost; isto se

je zgodilo pogosto na Tirolskem; Kranjska pa tvori s Koroško in Tirolsko vred v 15. in zač. 16. stoletja eno umetniško provinco, zato so naše nedotaknjene reči tem večje vrednosti in večje skrbi vredne.

Naj to pojasnim na dveh slučajih iz Kranjske, ki sta bila izvršena v zadnjih letih pod nadzorstvom centralne komisije za varstvo spomenikov.

a) Prezbiterij cerkve v Bodeščah pri Bledu. Do najnovejšega časa je bil pobeljen; pod beležem so zasledili stare slike; belež so varno odstranili, tako da so danes odkrite vse slikarije, kar jih je bilo pod njim. Že na sliki vidite, da so se

Baročen oltar.

(Gumnišče pri Šmarju.)

od posameznih oblik ohranili skoro samo obrisi in da so na steni v največjem delu samo sence prvotnih slik. Za oko navadnega človeka, ki ceni samo blesteče, zaokroženo novo, to ni; za izobraženega človeka pa imajo na podlagi različnih asociacij ti ostanki tudi veliko, pogosto večjo estetsko vrednost kot novo poslikanje, poleg te pa nenadomestljivo razpoložensko vrednost, ki jo čuti tudi preprosti človek in jo tudi ceni; ako je momentanno ne ceni, je temu krivo, ker se je preveč zaljubil v kak nov načrt, ki je mogoče obstojal; kakor hitro se pa temu odpove, bo naenkrat razumel vrednost starega in mu bo za bodočnost bržkone bolj zanimivo kot novo, kate-